

VAALEANPUNAINEN KIRJE

JOONAS BERGHÄLL

TAMMI

Joonas Berghäll

Vaaleanpunainen
kirje

TAMMI

HELSINKI

Äidilleni Raija Berghällille

4.10.1946 – 2.12.2015

© JOONAS BERGHÄLL JA TAMMI, 2022

TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ

KUVALIITE: PEKKA KRANKKA

ISBN 978-952-04-2330-8

PAINETTU EU:SSA

SISÄLLYS

Prologi.....	9
--------------	---

LAPSUUS

Kesä 1977, jolloin kaikki alkoi	19
Peltosen Lean ullakolla	21
Markku, naapurin isä	23
Mutru ja My Little Pony	27
Kirves, saha ja vasara	29
Kemin uimahalli	31
Äidin suuri uutinen	35
Äiti lähtee sairaalaan.....	40
Äidin leikkauspäivä	42
Kaverit auttavat aina	45
Onnettomuus	49
Äiti ja hakattu nainen.....	50
Isäni, Vietnamin veteraani	52
Muutto Mikkeliin	54
Oudot oireet alkavat.....	57
Äiti katsomossa.....	59
Armeija kasvattaa oikeustaistelijan.....	60

TYÖTÄ JA ELOKUVAA

Höyryveturi nimeltä Oktober	65
Hyviä aikeita.....	67
Elvytysryhmää tarvitaan.....	69
Äidin luona Louella	74
348 työtuntia kuussa	76
Joulu Louella	80
Piiri pieni pyörii.....	84
Rajaportti.....	87
Kekkonen saunoo Nurmeksessa.....	89
Loma Kreetalla.....	91
Kaksi lensi yli käenpesän	94
Aplodit pimeydestä	100
Vain Risto Jarva voi meidät pelastaa.....	103
Ensi-ilta Kemissä	105
Nyt tulee puukkoa joka suunnasta.....	107
Valkokahvainen ase	109
Tyttöjen turvakoti Keniassa	112
Kotiinpaluu bisnesluokassa.....	115
Venla-gaala	118
Aamupala viidakossa.....	120
Äiti näkee painajaista Wienistä	124
Äidin toiveen rahoitusongelmat.....	126
Mercy Mercy	130
Äidin toiveet ja pelot.....	134
Poikkeuksellinen nuori nainen	138
Yksinäinen pelikaani	141
Nasan naiset	145
Kuin valas valtameren syvyyksissä.....	151
Kuolemaantuomitun äiti.....	155

Rajalla.....	157
Strippariäiti	161
Slummien sankarit	165
Äidin toiveen ensi-ilta.....	169
Kahden tähden arvostelu.....	171
Kahdeksan kuukauden sopimusneuvottelut.....	174
Maailman parhaat laskut.....	178
Marraskuun loppu Louella.....	181
Poliisit tulevat kotiin	184
Hymyilevä Apollo	186
Susi on poistunut talolta.....	188
Kopiosto maksaa hautajaiset.....	190
Puuttuva palanen.....	192
Nyt sinä olet täysin yksin.....	195
Miehiä ja poikia	197
Lääkäri nro 82	199
Black Magic	202
Hoitoihin hinnalla millä hyvänsä	204
Maailman yksinäisin syntymäpäivä	209
Irma-mummin veranda	213
Joonasta janottaa	215
Maailman paras borreliosilääkäri	218
40 000 euron riskillä New Yorkiin.....	221
Maailman onnellisin paikka.....	223
Viestejä rajan takaa.....	226
Viittä vaille timantti?.....	228
Hippokrateen vala	230
Pommi pöytään.....	232
Taksilla tunturiin	236
Iikka – Doc Mogul	238
Oktober – keskivertopaska	241
Persehelvetti	244

Elokuva-alan kastijärjestelmä	246
Tilinpäätös	248

UUSI ELÄMÄ

Suitsukkeita ja ruusun terälehtiä.....	253
Maailman onnellisin mies	256
Suojelusenkeli	258
Kaksi polkua.....	260
Raha on paskaa	262
Vaaleanpunaisen pupun show	264
Inhimillisiä rahoittajia	267
Treffejä joka päivälle	271
JFK:n turvatarkastus ja laukullinen laittomia lääkkeitä	273
Silmät avautuvat	275
Puolen vuoden purjehdus.....	277
Pohjoisen polte	279
Vietnamin sodan lääkkeitä	280
Ainoa oikea isä.....	283
Aurinko nousee.....	285
Kirje äidille	288
Kiitokset.....	294

PROLOGI

On 21. marraskuuta vuonna 2021. Louella on ihana talvinen sunnuntaiaamu. Auringonvalo sataa maahan kevyesti ja ilma on täynnä happea. Koko syksy on ollut niin tumma ja synkkä. Synkkyys ei johdu yksinomaan erosta, vaan pimeyttä on ollut pohjoisessa jo pitkään. Aurinko paistaa enää vain noin nelisen tuntia päivässä. Lunta on muutama sentti, ja joki on jo laidoilta jäässä, vain keskellä virtaa mustaa vettä. Maisemaa värittävät valkoinen lumi, musta joki ja havumetsä sekä punaiset, jo hieman haalistuneet rakennukset: päärakennus, vanhaan navettaan tehty ateljee ja 70-vuotias hirsisauna.

Kävelen pihan halki polttotynnyrille ja nostan sen kantta. Koko kolmensadan litran tynnyri on sullottu täyteen tuotantoyhtiöni kansioita vuosilta 2004–2010. Vielä olisi tilaa muutamalle mapille, joten lähdän hakemaan niitä navetasta. Yhtäkkiä tuuli yltyy ja nostaa kunnan myräkän. Se lennättää navetan oven selälleen ja paiskaa taas kiinni. Koivut taittuvat tuulessa, ja lumi sataa oksilta maahan.

Navetassa on ateljee. Lattia on täynnä muuttolaatikoita. Niitä on kymmenittäin ja niistä jokainen on sullottu täyteen mappeja. Nappaan kuusi kansiota Ikean pussiin ja kävelen takaisin polttotynnyrille. Mahdutan osan mapeista tynnyriin ja jätän loput pussiin tynnyrin vierelle.

Havupuut joen toisella puolella humisevat julmasti. Tuuli nousee joen rinnettä pihalle ja törmää minuun. Ihan kuin tuuli haluaisi varoittaa tai estää minua jatkamasta puuhiani. Mutta pakko tätä on jatkaa. Haluan polttaa nämä Oktoberin kirjanpitomapit ja päästä eroon niihin säilötystä historiasta. Mappeja on kertynyt valtavasti, ja kaikki niissä olevat asiat ovat vanhentuneita.

Olen laittanut sytytyspalan tynnyriin ja yritän sytyttää tulitikkuja. Tikut sammuvat yksi toisen perään. Tuuli riehuu ja puhaltaa joka suunnasta. Ehkä joku korkeampi voima yrittää puuttua tekemisiini, mutta minä jatkan. Matka tulitikkurasiasta sytytyspalaan on alle puoli metriä, mutta liekki ehtii sammua joka kerta. Raavin tulitikkurasiaa kahdella tulitikulla. Ojennan palavia tulitikkuja kohti tynnyriä.

Yhtäkkiä kuuluu hirveä jysäys. Lennän kaaressa taaksepäin ja rysähdän koko elopainollani vasemman olkapääni päälle. Kuulen rusahtavan äänen. Menee ehkä sekunti. Tai kymmenen. En tiedä. Kun havahdun lumesta, olen ihan sekaisin.

Korvissani soi, ja kiroilen ääneen. Näin ei sunnuntaipäivä voi alkaa. Rukoilen, ettei mitään vakavaa sattunut. Lumessa lojuu mappien ja paperin riekaleita. Otan tynnyrin vieressä lojuvan Ikean kassin ja raahaudun varovasti ateljeerakennukseen. Heitän kassin navetan ovesta sisälle ja laitan oven hakaan. Lähden kumarassa kohti päärakennusta. Kipu leviää olkapäähän, ja tajuan, että nyt on sattunut pahasti. Henkinen etappini on päästä sisälle taloon: kun ihmisellä on mielessään tietty maali, hän kyllä kestää sinne saakka, ihan sama mikä olisi. Pihalla tynnyri on täydessä liekissä. Tuulta ei enää tunnu eikä näy, se on tyyntynyt.

Pääsen sisälle ja painan oven kiinni perässäni. Kiroilen. Ei nyt. Nyt ei saa käydä näin. Kirja täytyy viimeistellä, minulla on enää kaksi kuukautta aikaa luovuttaa se kustantamoon.

Kävelen makuuhuoneeseen ja istahdan sängylle. Yritän siirtyä makuulle, mutta siitä ei tule mitään. Yritän nousta sängyltä, mutta sekään ei onnistu. Koetan vielä taivuttaa itseäni oikealle kyljelle ollakseni hetken makuulla, mutta kipu estää aikeeni.

Kaivan puhelimen taskustani ja soitan hätänumeroon. Numero hälyttää varattua. Repeän nauramaan. Mieleeni tulee muisto 90-luvun Mikkelistä: juttelimme ystäväni Mikko Långin kanssa erään amerikkalaisen rap-artistin kappaleesta, jossa laulettiin siitä, että Yhdysvalloissa hätänumero saattaa tuutata varattua – että 911 on pelkkä vitsi. Se nauratti silloin, eihän yksikään länsimaa voi ajautua noin huonoon jamaan. Noin kaksikymmentäviisi vuotta myöhemmin tilanne Suomessa on juuri tuollainen: hätänumero ilmoittaa varattua. Voiko hätänumero oikeasti olla varattu? Olen kuvitellut, että Suomessa hätänumerosta vastataan aina.

Pian soittooni vastataan. Sanon tarvitsevani ambulanssin osoitteeseeni Louejoentielle. Kerron hätäkeskuspäivystäjälle, että kaadu in ja olkapää on mennyt tuusan nuuskaksi. Lisään, että en ole hengenhädässä, eikä tarvitse tulla pillit päällä. Hätäkeskus lupaa lähettää ambulanssin.

Kipu yltyy ylytmistään. Tuijotan eteisen ikkunaa. Ikkunanpuitteet muodostavat ristin. Saan siitä voimaa. Kuluu kaksikymmentä minuuttia, mutta ambulanssia ei vielä kukaan kuulu. Soitan hätäkeskukseen uudelleen ja sanon, että mikäli ambulanssi ei kohta tule, minä en todennäköisesti ole täällä enää ovea avaamassa. Hätäkeskus ilmoittaa ottavansa yhteyden ambulanssiin ja kertovansa, että tilanne on vakavampi kuin mitä ensimmäisen soiton aikaan oletin.

Sanonta ”odottavan aika on pitkä” on kuulostanut minusta tylsältä, mutta tuijottaessani ikkunaruu d un ristiä ymmärrän sanonnan merkityksen. Hymähdän ajatukselle. Seitsemän minuuttia myöhemmin ikkunaruu d un peittää ambulanssin

kirikkaankeltainen kylki, jossa on vihreitä raitoja. Tuntuu kuin kuluisi ikuisuus ennen kuin miehet kolistelevat ovellani. Juuri nyt jokainen sekunti tuntuu minuutilta. Viimein ovi käy. Huudan, että olen täällä makuuhuoneessa.

En tiedä, milloin viimeksi olen ilahtunut näin paljon vieraista ihmisistä. Toinen ensihoitajista alkaa kysellä asioita ja toinen laittamaan minua kuntoon. Hän sanoo, että minulta täytyy riisua fleece ja t-paita. Kun mies tarttuu fleeceeni, kipu iskee voimalla. Paitaa ei voi liikuttaa yhtään. Sattuu niin pirusti. Mies ojentaa minulle piipun, jollaista en ole ennen nähnyt. Hän kehottaa minua imemään piippua. Minun pitää hengittää jotain ainetta, jonka on tarkoitus lievittää kipua. Seuraavien minuuttien aikana käy selväksi, että piippu ei auta. Tarvitaan lisää kipulääkettä. Ensihoitajat pumppaavat suoneeni toista kipulääkettä, mutta tajuavat hetken päästä, että normaalit kipulääkkeet eivät tehoa minuun. Tuntuu kuin olkapää olisi täysin murskana. Kipu säteilee koko kehoon.

Minua on mahdotonta siirtää ambulanssiin, jos en kestä minkäänlaista liikuttamista. Miehillä ei ole muuta mahdollisuutta kuin antaa minulle iso annos Ketanestia. Ensihoitaja kysyy painoani, ja kerron sen olevan 125 kiloa. Hän alkaa laskea milligrammoja, ja toinen hoitaja varmistaa laskelman. Molemmat saavat tulokseksi 25 milligrammaa. Näen, että he ovat hemmetin huolissaan. Minuakin alkaa pelottaa. Mitä jos he tekevät virheen laskukaavassaan? Ensimmäistä kertaa koen aitoa kuolemanpelkoa. Ensihoitaja ilmoittaa, että nyt minuun laiteetaan järkyttävän vahvaa kipulääkettä ja todennäköisesti näen hallusinaatioita. Mutta syytä huoleen ei ole. He ovat vierelläni, eikä mitään pahaa tule tapahtumaan. Sitten ensihoitaja kertoo saman uudelleen. Mietin, minkä helvetin takia se jankkaa samaa asiaa. Eikö asia tullut jo ensimmäisellä kerralla selväksi? Mies painaa aineen suoneeni, ja sitten räjähtää. Lähdän lennolle.

Istun vuoristoradan vaunussa ja vauhti kiihtyy. Elämä viuhuu oikealla puolellani värillisinä väläyksinä. Vhum, vhum, vhum! Seuraavaksi kuulen, kuinka kaksi pientä, kymmenen senttimetrin korkuista lilliputtia kimittää korvaani, kun elämä vilisee kuvaryöppynä vaunun oikealla puolella. Vaunun vasemmalta puolelta minua kohti hyökyy hitaasti mutta vakaasti musta massa, se on kuin aalto tai pimeys. Rukoilen, että vaunu ei kaarra vasemmalle, sillä siellä on kuolema. Huudan, etten halua kuolla vielä. En halua, että musta saavuttaa minua. Pelkään aivan helvetisti. Huudan miehille, missä vitussa minä olen. He huutavat, että olen omassa makuuhuoneessani. Miesten ääni on rauhoittava, koska se tulee todellisesta maailmasta. Hiljalleen myös minä palaan todelliseen maailmaan ja makuuhuoneeseeni. Huomaan olevani puolialastomana ambulanssituolissa, johon minut on nostettu. Ensihoitaja on leikannut t-paitani ja fleeceni palasiksi. Vain vasemman ranteeni ympärille on jäänyt pala paitakangasta.

Ensihoitajat sanovat, että heidän pitää antaa minulle lisää samaa ainetta – tällä kertaa vähän pienempi annos, sen verran, että minut saadaan ambulanssiin. Virnistän ja kerron, että edellisen satsin aikana näin heidät lilliputteina ja elämä vilisi silmissäni.

Nyt lääkettä annostellaan suoneeni kymmenen milligrammaa. Sen ansiosta miehet saavat kannettua minut kuistille. Sitten tarvitaan toiset kymmenen milligrammaa, että he saavat siirrettyä minut ambulanssiin. He kysyvät, pääsenkö nousemaan paareille. En pääse. En pysty muuttamaan asentoani yhtään, minun pitää olla koko ajan samassa asennossa. Kipu on valtava. Ajamme pihatietä Louejoentielle. Äiti nimesi pihatien aikoinaan Joonaksentieksi. Jokainen töyssy ja lätäkkö, jokainen mutka ja mäennousu tuntuvat kipuna kehossani. Ajamme eteenpäin, enkä muista, milloin lähes parin kilometrin mittai-

nen Louejoentie olisi tuntunut näin älyttömän pitkältä. Kun saavutamme Nelostien risteuksen, ensihoitaja sanoo, että lääkitystäni on lisättävä. Olen saanut lääkkeitä jo pelottavan suuren määrän. Yritän vähän toppuutella ensihoitajaa, mutta hän sanoo, että minä olen tässä tilanteessa se, jolla ei ole realistista käsitystä siitä, millaisissa kivuissa tosiasiaassa olen ja miten kipu näyttäytyy kasvoissani ja kehossani.

Kysyn, näytänkö todellakin siltä, että minuun sattuu niin paljon. Ambulanssimies nyökkää vakavalla naamalla. Saan taas uuden annoksen. Hetken päästä ensihoitaja nojautuu puhumaan kuskille, mutta en kuule tarkkaan, mitä hän sanoo. Sitten hän soittaa anestesialääkärille ja kertoo, että heillä on ambulanssissa potilas, jolle on annettu monia eri kipulääkkeitä, mutta yksikään lääke ei tehoa. Ketanestia on annettu 25 mg ja kahdesti 10 mg. Matkaa Länsi-Pohjan sairaalaan on vielä noin 60 kilometriä. Saan lisää lääkettä ja pystyn olemaan kivuissani hetken aikaa.

Kiitän ensihoitajaa siitä, että hän varoitti minua kaksi kertaa ennen ensimmäisen Ketanest-annoksen antamista. Jos hän olisi varoittanut vain kerran, en tiedä, mitä olisi tapahtunut ja olisinko ymmärtänyt koko asiaa. Ehkä olisin seonnut tai vähintäänkin pelännyt ambulanssimiehiä koko loppumatkan ajan. Ambulanssimies kiittää palautteestani hymyillen. Hoen yhä uudelleen, että luojan kiitos, että sanoit kahdesti.

Ambulanssin vauhti on oikeasti luja. Ohitamme muita autoja vauhdilla. Arvioin, että ajamme noin 160–170 kilometrin tuntivauhtia kohti Kemiä ja Länsi-Pohjan sairaalaa. Matkustan istuma-asennossa, koska kivut olisivat liian voimakkaat makuuasennossa. Katselen auton ikkunasta ulos. Ohi vilahtavien liikennepylväiden ja kylttien heijastuksista tajuan, että ambulanssin sininen hälytysvalo vilkkuu. Korvisani humisee, mutta erotan myös sireenin äänen. Äiti sanoi

minulle lapsena, että jos ambulanssi ajaa kovaa sireenit ja vilkut päällä, siellä on potilas kuolemaisillaan. Äiti jaksoi aina muistuttaa, että jos ambulanssi lähestyy minua tuhatta ja sataa, minun pitää pysäyttää polkupyöräni ja odottaa tien sivussa, että ambulanssi pääsee ohi.

Ambulanssi saapuu vihdoin ja viimein Länsi-Pohjan keskussairaalan ambulanssioville. Tämä on sama paikka, josta äitini 44 vuotta, neljä kuukautta ja kuusi vuorokautta sitten lähti ambulanssilla kohti Oulua viimeisillään raskaana.

LAPSUUS

KESÄ 1977, JOLLOIN KAIKKI ALKOI

Synnytystä oli yritetty jo Kemissä Länsi-Pohjan sairaalassa, mutta siitä ei ollut tullut mitään. En suostunut tulemaan tähän maailmaan. Lopulta synnytyslääkäri päätti, että äiti siirretään Oulun yliopistolliseen keskussairaalaan ja hänelle tehtäisiin keisarileikkaus. Ambulanssi lähti kiitämään kohti Oulua. 15. heinäkuuta 1977 minä tulin maailmaan. Äiti sanoi, että tuona päivänä radiossa oli soinnut Joonas Kokkosen säveltämä *Viimeiset kiusaukset*. Siitä minä sain nimeni. Myöhemmin äiti kertoi, että Joonas-nimi tulee heprean kielen sanasta *joona*, joka tarkoittaa kyyhkystä. Rauhan kyyhky oli äidilleni symboleista tärkein. Vanhassa testamentissa profeetta Joonan symboli oli myrskyssä oleva laiva.

Alle viikkoa myöhemmin äiti palasi junalla Kemiin vastasyntynyt vauva mukanaan. Mummi ja pappa tulivat Helsingistä asti minua moikkaamaan. Olen miettinyt, miten äiti on pärjännyt yksin minun kanssani, kun meillä ei ollut yhtään sukulaista Kemissä. Äiti oli palannut töihin Kemin terveyskeskukseen vain kuukausi synnytyksen jälkeen. Hän palkkasi minulle hoitajan päiviksi, ja illat, yöt ja varhaisaamut äiti hoiti minua itse. Sain myöhemmin tietää, että olin huutanut ensimmäiset kuusi kuukautta joka ikinen yö. Sitten äiti oli keksinyt lukea

minulle monotonisella äänellä Fjodor Dostojevskin *Rikosta ja rangaistusta*. Se sai minut nukahtamaan.

Varhaislapsuudestani minulla ei ole moniakaan muistoja. Sen muistan, että tein kaiken yhdessä äidin kanssa. Hän oli minulle kaikki kaikessa. Kavereita ja ystäviä oli paljon.

PELTOSEN LEAN ULLAKOLLA

Asumme Kemissä merenrannalla Nahkurinkatu 25:ssä, mutta nyt olemme muuttamassa Takajärvelle Suopursunkuja 3:een. Uusi kotimme on vanha, ehosituksen ja remontin tarpeessa oleva punainen rintamamies-talo. Talon remontti alkaa toukokuussa ja päättyy elokuussa. Remontin ajan asumme yllilääkäri Lea Peltosen omakotitalon ullakolla. Peltosen talo sijaitsee Syväkankaan urheilukentän laidalla.

On kuuma, sateinen kesäilta ullakolla. Salamat lyövät, ukkonen jylisee ja minua pelottaa. Istumme äidin kanssa vuoroin sängyllä, vuoroin ikkunan ääressä ja tuijotamme järisytävää rankkasadetta. Rakastan rankkasadetta, mutta pelkään ukkosta. Onneksi äiti on turvanani.

Äiti kysyy, muistanko sitä päivää, kun olimme Kemin liikennepuistossa. Se on pieni leikkipuisto, jonne on tehty pienet asfalttitiet ja pystytetty liikennemerkkit. Siellä lapset voivat polkea polkuautoilla ja tutustua liikennesääntöihin ja liikennekäyttäytymiseen. Totta kai minä sen muistan. Äiti jatkaa kysyen, muistanko sieltä sen yhden pikkutyön. Vastaan, että muistan minä. Muistan tytön siitä, että hänellä on pelottavan näköinen vasen poski. Äiti kertoi, että tyttö oli palanut pahasti onnettomuudessa ja että tyttö oli ollut hänellä potilaana. Paraneemisprosessin aikana tyttö joutui kärsimään niin paljon, että

äiti päätti määrätä hänelle karkkikuurin. Äiti kirjoitti reseptin, jossa määrättiin antamaan tytölle joka päivä karkkia seuraavan kuukauden ajan. Kysyn äidiltä, miten ihmeessä hampaat kestävät sellaista. Äiti vastaa, että tällaisessa tilanteessa hampailla ei ole välillä. Tärkeintä oli helpottaa tytön kipua.

Myöhemmin saan kuulla, että äiti oli tehnyt monia vastaavanlaisia karkkipussitempauksia parantaakseen potilaidensa elämänlaatua ja tuodakseen iloa heidän arkeensa.

Tositarina äidin ja pojan ikuisesta rakkaudesta ja urasta, joka meinasi viedä hengen

Kun äidiltä löytyy pahanlaatuinen aivokasvain, 8-vuotias Joonas on vaarassa jäädä yksin.

”Äiti oli kirjoittanut mulle semmoisen vaaleanpunaisen kirjeen, että miten toimia elämässä, jos hän kuolee.”

Elokuvaohjaaja Joonas Berghällin oma-elämäkerrallinen ja koskettava tarina äidistä, joka opettaa pojalleen tasa-arvoa, ihmisoikeuksia ja muista välittämistä. Pojasta kasvaa mies, jonka unelma on tulla elokuvaohjaajaksi. Poika kulkee kohti unelmaansa mutta ymmärtää matkalla, että kaikki, mitä äiti on hänelle opettanut, on elokuva-alalla arvotonta ja turhaa. Äiti oli kuitenkin oikeassa – niin kuin aina.

www.tammi.fi

99.1

ISBN 978-952-04-2330-8

PÄÄLLYS: MARKKO TAINA

PÄÄLLYKSEN VALOKUVA: JOONAS BERGHÄLLIN KOTIALBUMI

